

Trend- och omvärldsanalys 2024

Enköpings kommun

Innehåll

Enköpings kommuns trend- och omvärldsanalys	3
Hur ska analysen användas?	3
Arbetet med analysen.....	3
Sveriges kommuner och regioners omvärldsanalys.....	3
Prioriterade trendområden.....	4
Demografiska förändringar.....	5
Enköpings demografiska utveckling avviker från genomsnittet.....	6
Nya förväntningar och behov kräver nya arbetssätt.....	6
Ojämlika livsvillkor och folkhälsa	7
Invånare med alltmer ojämlika livsvillkor.....	7
Trender bland barn och unga.....	9
Ojämlika villkor på arbetsplatsen.....	9
Värderingar och samhällsklimat	11
Tilliten i samhället minskar	11
Ett land med stora skillnader.....	12
Säkerhet och beredskap	13
Miljö och klimat.....	15
Miljö- och klimatförändringar två parallella kriser	15
Intensifierade åtgärder för att minska klimatpåverkan	16
Teknikutveckling och innovation	18
Digitalisering, AI och innovation påverkar arbetslivet.....	19
Demokratin utmanas	19
Globalisering och konkurrens.....	21
Ökad konkurrens om resurser.....	21
Ekonomisk tillväxt och näringslivsutveckling	23
Förändrad handelsdynamik.....	23
Kompetensförsörjning och arbetskraft behöver säkras	24

Enköpings kommuns trend- och omvärldsanalys

Detta är Enköpings kommuns första trend- och omvärldsanalys. Analysen syftar till att ge en kommunövergripande bild över nuvarande samt kommande utmaningar och möjligheter. Analysen ska ses som ett verktyg för alla oss som jobbar i Enköpings kommun, ett sätt att nå våra mål och vår vision. Genom att veta vad som händer runt omkring oss och planera långsiktigt blir vi starkare och arbetar mer hållbart. Utgångspunkten i själva analysen är hur globala, regionala och lokala trender påverkar kommunens organisation och bolag samt Enköpings kommun som geografisk plats.

Omvärlden förändras i snabb takt och förmågan att anpassa verksamheterna efter förändringarna är avgörande för att lösa dagens utmaningar. Då är trend- och omvärldsanalysen ett bra verktyg för att förutse och förutspå olika scenarier och vara proaktiva i uppdragen. Trend- och omvärldsanalysen ger oss en vägledning inom vilka områden vi behöver fokusera på. Med en systematisk bevakning av trender och förändringar i vår omvärld blir vi bättre rustade för att möta framtiden.

Hur ska analysen användas?

Trend- och omvärldsanalysen ska ses som ett kunskapsunderlag i planeringsprocessen och ett verktyg i verksamhetsanalys och verksamhetsplanering. Den ska även användas som ett diskussionsunderlag i verksamheten. I slutet av varje trendområde beskrivs vilka möjliga konsekvenser trenderna kan få för Enköpings kommun. Där finns också ett antal diskussionsfrågor att reflektera över. Syftet med frågorna är att fungera som stöd i analysen av hur trenderna och utmaningarna påverkar verksamheterna. I slutet av varje område finns länkar till olika källor. Dessa källor kan med fördel användas för att fördjupa sig i olika trendområden.

Arbetet med analysen

Arbetet startades upp hösten 2023 där politik och tjänstepersoner deltog på en analysdag. Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Region Uppsala deltog. Under våren 2024 har politiken fört dialoger i Arena för hållbart växande där man identifierat och prioriterat åtta stycken trendområden för Enköpings kommun. Därefter har arbetsgrupper från tjänstepersonorganisationen arbetat med respektive trendområde. Analysen bygger på en översiktlig genomgång av olika omvärldsanalyser och underlag. Samtliga förvaltningar har getts möjlighet att komma med synpunkter på analysen för att fånga in ett brett perspektiv. Dock är analysen inte nedbruten på verksamhetsspecifik nivå.

Sveriges kommuner och regioners omvärldsanalys

Sveriges kommuner och regioners (SKR) senaste omvärldsanalys "Vägval för framtiden 5" är en trend- och omvärldsanalys som vänder sig till förtroendevalda och tjänstepersoner i kommuner

och regioner. I den beskrivs fem övergripande spänningsfält och tio trender som påverkar det kommunala uppdraget fram mot år 2035. Analysen lyfter fram mer eller mindre synliga trender som kommuner och regioner behöver förhålla sig till. En trend är en pågående och långsiktig förändring i samhället. De utgör tydliga eller ibland anade mönster i utvecklingen. Trenderna pekar på att flera av samhällets bärande lösningar behöver utvecklas eller förändras för att nå en hållbar framtid.

I trend- och omvärldsanalyser beskrivs ofta så kallade megatrender, det vill säga övergripande globala drivkrafter. SKR ser att dessa drivkrafter får allt större påverkan på den lokala och regionala nivån. De ser också att rörelserna inom dessa områden går åt olika håll samtidigt, därför väljer man att beskriva dem som spänningsfält. Dessa fem spänningsfält är: Demografi, Globalisering, Grön omställning, Värderingar och Teknikutveckling.

Av SKR:s rapport framgår det tydligt att vi behöver höja blicken och diskutera hur vi som individer, organisationer och samhälle kan vara med och forma framtiden. Rapporten urskiljer tre perspektiv som bedöms ha stor betydelse för kommuner och regioners arbete.

För det första behöver vi förstå och hantera komplexa samhällsutmaningar på nya sätt. Man måste se sin roll som en del av ett system vars samlade effekt skapar värde.

För det andra behöver vi utveckla nya arbetssätt för att hantera samhällsutmaningar. Det innebär att både optimera och effektivisera befintliga processer och samtidigt utforska nya idéer eller teknologier för att möta framtidens behov.

För det tredje måste vi ägna mer tid åt framtiden. Alla de beslut och val som vi gör idag påverkar även morgondagen. Vi måste ha en organisationskultur där man regelbundet diskuterar framtidsfrågor.

Läs mer:

[Vägval för framtiden 5 – En spaning mot år 2035](#)

Prioriterade trendområden

Politiken i Enköping har utifrån SKR:s omvärldsanalys identifierat och prioriterat åtta stycken trendområden där tydliga utmaningar finns för Enköpings kommun de kommande åren. De prioriterade områdena är:

- *Demografiska förändringar*
- *Ojämliga livsvillkor och folkhälsa*
- *Värderingar och samhällsklimat*
- *Säkerhet och beredskap*
- *Miljö och klimat*
- *Teknikutveckling och innovation*
- *Globalisering och konkurrens*

- *Ekonomisk tillväxt och näringslivsutveckling.*

Dessa åtta prioriterade trendområden behöver de kommunala verksamheterna förhålla sig till i planeringen av sina verksamheter. Inledningsvis under varje område sammanfattas kortfattat trender per område. Därefter beskrivs vilka konsekvenser trenderna kan få för Enköpings kommun och diskussionsfrågor för verksamheterna att arbeta vidare med. Vissa områden går in i varandra och bör därför inte ses som separata, utan det finns flera beröringspunkter som knyter samman dessa områden.

Demografiska förändringar

Befolkningskurvorna i stora delar av världen pekar åt samma håll, den globala befolkningstillväxten bromsar in. Ekonomisk tillväxt, utbildning och urbanisering bidrar till stärkt egenmakt för kvinnor och sjunkande fertilitetstal. Jordens befolkning kommer inte att växa till 15 miljarder, som var ett scenario för 30 år sedan, utan förutspås stanna på cirka 10,4 miljarder år 2080 och därefter sakta minska. I delar av Europa och i länder som Kina, Japan och Ryssland har befolkningsminskningen redan påbörjats, medan befolkningstillväxten förväntas fortsätta i Afrika och delar av Asien. En på sikt minskande befolkning är positivt för miljön och klimatet. Men innan vi är där kommer allt fler länder få hantera konsekvenserna av en åldrande befolkning. Samtidigt kommer andra länder att ha en stor ung befolkning. I kombination med utbredd korruption, låg tillväxt, hög arbetslöshet och klimatproblem, kan detta sannolikt leda till stor social oro och konfrontationer mellan olika grupper, vilket i sin tur kan bidra till nya stora flyktingströmmar.

I västvärlden ser man en tydlig demografisk trend med låga födelsetal och ökad livslängd, vilket medfört en allt äldre befolkning. Med längre liv kommer också större behov av omsorg och vård, vilket sätter press på välfärdssystemen. I Sverige beräknas det år 2040 finnas 11 miljoner invånare. Det är en ökning med 456 000 eller drygt 4 procent jämfört med år 2023. De flesta län väntas öka sin befolkning fram till år 2040, men förändringen ser olika ut i olika åldrar. Uppsala län beräknas få den största procentuella befolkningsökningen på 14 procent.

Befolkningen i Enköpings kommun fortsätter att öka, men något långsammare än prognosen från 2023 visade. Enköpings kommun är en stark tillväxtkommun och befolkningen beräknas öka med ungefär 6 300 invånare de kommande 10 åren, från 48 292 (2023) till cirka 54 500 (2033) invånare. År 2040 beräknas antalet invånare ha ökat till cirka 59 700, en ökning med cirka 11 400 invånare (nästan 24 procent) enligt kommunens nya befolkningsprognos från 2024.

Planeringsinriktningen för Enköpings kommun, enligt översiktsplanen som är under revidering, är 60 000 invånare till år 2040. Det betyder att vi ska ha beredskap för att kunna växa med ungefär 12 000 nya invånare och tillskapa de funktioner eller service som behövs i form av bostäder, samhällsservice, vägar, friluftsliv och natur, teknisk infrastruktur, mötesplatser, kultur och fritid. Enköpings kommun arbetar med att ta fram en utbyggnadsplan för utbyggnaden av den översiktliga planeringens bostads- och verksamhetsområden, stora infrastrukturobjekt och kommunal service. Utbyggnadsplanen kommer att innehålla en tidsatt prioriteringsordning över när olika områden avser att planeras och byggas ut uppdelat på femårsintervall.

Enköpings demografiska utveckling avviker från genomsnittet

Utmärkande för den framtida befolkningen i Sverige är att andelen barn och unga beräknas minska medan andelen äldre i befolkningen ökar. Förändringarna orsakas av ett minskat barnafödande, en minskande dödlighet och av hur åldersstrukturen i befolkningen ser ut idag. I alla län i Sverige, utom i Uppsala län, väntas antalet barn att minska, medan antalet äldre beräknas öka i alla län.

Enköpings kommun följer dock inte genomsnittet för den demografiska utvecklingen. I kommunen föds det lite fler barn än genomsnittet i Sverige. Enköpings kommun har en stor inflyttning av unga vuxna i barnafödande ålder, vilket gör att vi inte ser samma nedgång av antal barn som i många andra kommuner. Antalet barn i åldern 1–5 beräknas minska något i antal under 2024–2028 för att sedan öka igen. I Enköping beräknas en liten ökning av antalet äldre, denna ökning är dock inte så stor om man ser till den totala demografiska sammansättningen. Andelen av befolkningen som är 85 år och äldre beräknas öka från 3 till 4 procent under perioden, vilket motsvarar en ökning på 860 personer i åldersgruppen.

Försörjningskvoten i Enköping beräknas ligga konstant på 0,78–0,79 under hela perioden till 2040.

Nya förväntningar och behov kräver nya arbetssätt

Gruppen äldre kommer sannolikt inte ha samma behov eller förväntningar som dagens äldre. Många äldre lever ett friskt och aktivt liv högt upp i åldrarna och kommer ställa andra kvar på offentliga tjänster. Det kan handla om ökade möjligheter av individuella val och digitala lösningar. Dessutom bidrar flera av de äldre med arbetskraft vilket kan skapa nya krav och behov från åldersgruppen. Hälsan bland äldre som grupp försämras väsentligt när de kommer upp i högre åldrar, både fysiskt och inte minst psykiskt. Ensamhet är en stor utmaning hos de allra äldsta. När arbetskraften inte räcker till går det inte att möta de demografiska utmaningarna och nya behoven enbart genom att rekrytera fler. Förutom att satsa på att behålla medarbetare och tillvarata samt utveckla kompetensen hos befintliga medarbetare kommer andra arbetssätt, välfärdsteknik, samverkan och attityd vara ett ständigt aktuellt arbete.

I gruppen äldre i arbetsför ålder kan man se två olika tendenser. En är att fler övergår till att arbeta deltid eller gå i tidig pension, den andra tendensen är att allt fler arbetar efter pensionsåldern. Yngre äldre kan bli en värdefull tillgång. Att fler kommer i arbete, att fler arbetar i högre åldrar, eller att deltidsarbetande arbetar fler timmar, är alla viktiga faktorer för att öka arbetskraftsutbudet.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Ökade skatteintäkter

Att Enköping är en växande kommun är i grunden en positiv utveckling med ökade skatteintäkter och ökad konsumtion. Den demografiska förändringen, där antalet äldre blir fler, påverkar dock skattebasen samt finansieringen av välfärden.

Ökat behov av investeringar

Behov av ökat investeringsmedel för att möta nutida och kommande behov dels i nyinvesteringar, men även för att förvalta det kommunen redan har byggt i underhåll- och reinvesteringar för att inte öka kommunens underhållsskuld.

Beredskap för förändrad åldersstruktur

Tillfälligt minskade barnkullar i förskola och skola och en ökande andel äldre inverkar på kommunens förutsättningar att bygga bostäder men också verksamhetslokaler. Enköpings kommun behöver ha en beredskap att på ett effektivt och hållbart sätt möta en ökande befolkning och förändrad åldersstruktur vad gäller bostäder, kapacitet i infrastrukturen och utbyggd service.

Testa nytt och omvärdera uppgifter

Om arbetskraften inte räcker till för att möta de demografiska förändringarna och nya behov krävs att vi inom offentlig sektor testar saker som vi aldrig gjort förut. Vi behöver också fundera över vilka uppgifter som den offentliga sektorn inte ska eller kan göra i framtiden.

Diskussionsfrågor:

- Vilka förväntningar och behov har äldre på framtidens välfärdstjänster?
- Hur attraherar vi personer i arbetsför ålder att arbeta i kommunens verksamheter?
- Hur kan teknisk utveckling, digitalisering, samt nya synsätt och arbetssätt, öka både livskvalitet och effektivisera välfärdsinsatserna gentemot en åldrande befolkning?
- Hur kan framtidens investeringar ställa om från en verksamhet till en annan för att möta förändringar i demografi?
- Hur anpassningsbar är vår verksamhet att ställa om resurser utifrån demografiska behov och nya förväntningar?
- Finns det uppgifter vi kan sluta göra i vår verksamhet?

Läs mer:

[Den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2024–2040](#)

Enköpings kommuns befolkningsprognos från 2024

[Ekonomirapporten SKR december 2022](#)

Ojämlika livsvillkor och folkhälsa

Invånare med alltmer ojämlika livsvillkor

Ojämlighet i hälsa skapas av att olika grupper i samhället, till exempel kvinnor och män eller olika socioekonomiska grupper, har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Detta påverkar risken för både smittsamma och icke smittsamma sjukdomar.

Grupper i särskilt utsatta situationer kan till exempel vara HBTQI-personer, personer med vissa funktionsnedsättningar, migranter, nationella minoriteter, ensamstående föräldrar och personer

som står utanför arbetsmarknaden. Ibland sammanfaller dessutom dessa tillstånd, vilket kan innebära ökad risk för ohälsa eller sämre tillgång till samhällets vård- och stödutbud.

Enköpings kommun en tydlig socioekonomisk boendesegregation. Den sociala kompassen visar att vissa områden har betydligt högre andel barn och unga i hushåll med låg ekonomisk standard, högre andel arbetslösa samt högre andel med ekonomiskt bistånd än genomsnittet i kommunen. Det finns inga lokala trender där Enköping skiljer sig från det nationella.

Folkhälsopolitikens mål riskerar att inte nås

Folkhälsopolitiken är antagen av riksdagen. I dagens takt kommer inte det folkhälsopolitiska målet att nås till år 2048. Det övergripande målet är att skapa jämlika förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Målet tydliggör samhällets ansvar som förutsätter ett gemensamt och tvärsanknadt arbete. Målen gäller för alla aktörer i Sverige, statliga, regionala och kommunala. Folkhälsopolitiken syftar till att åstadkomma mer jämlika livsvillkor och därmed möjligheter för en jämlik hälsa.

En utmaning är systematiska skillnader som återfinns i nästan alla hälsoutfall och förutsättningar för en god hälsa. Vissa grupper hamnar efter och får inte del av förbättringarna i hälsan och dess förutsättningar. Det är ofta samma grupper i samhället som har sämre förutsättningar för hälsa, mindre hälsosamma levnadsvanor och sämre hälsa. En förklaring är att förutsättningarna för hälsa, som exempelvis utbildning, försörjningsmöjligheter och tillgång till arbete och ett bra boende, påverkar både handlingsutrymmet för hälsosamma levnadsvanor och i förlängningen hälsan. Män lever i genomsnitt över tre år kortare än kvinnor (medellivslängd vid födseln), en skillnad som förändrats över tid vilket tyder på att den åtminstone delvis är påverkbar.

En god och jämlik hälsa – åtta målområden

Källa: www.folkhalsomyndigheten.se

Bilden visar folkhälsopolitikens åtta målområden, Tidiga livet, Kunskaper, Arbete, Inkomst, Boende, Levnadsvanor, Delaktighet, Hälsa- och sjukvård.

Trender bland barn och unga

Av Sveriges befolkning är drygt 1,8 miljoner i åldersspannet 10–24 år. Den unga generationen som är Sveriges framtid mår dock allt sämre psykiskt. Jämfört med för tio år sedan har andelen unga kvinnor mellan 16 och 24 år med besvär av ängslan, oro eller ångest fördubblats. Då var det en tredjedel av de unga kvinnorna som hade ängslan, oro eller ångest, nu rör det sig om sju av tio. Förekomsten av dessa psykiska besvär hos unga män har också närmast fördubblats under samma period. Studier visar att psykisk ohälsa i ung ålder ökar risken för skolmisslyckande, otrygghet, och olika former av utanförskap. Oro, stress, ångest, sömnsvårigheter och nedstämdhet har ökat för barn i skolåldern och drabbar allt yngre barn. Enkätundersökningen Liv och hälsa Ung som genomförs vartannat år visar på en liknande trend. Den självskattade hälsan hos skolelever, andelen som uppskattar sin hälsa som bra eller mycket bra, har i Enköping sjunkit från 80 procent år 2013 till 71 procent år 2023 (jämfört med hela Uppsala län från 82 till 68 procent). Den upplevda hälsan är betydligt sämre bland flickor än bland pojkar.

Trivseln i skolan har minskat på nationell nivå och fler, särskilt flickor, upplever en allt högre stress i skolan. Av Folkhälsomyndighetens undersökningar framgår att skolstressen för 15-åringar ökat med cirka 20 procentenheter mellan mätningar 2009/2010 och mätningar 2017/2018. I Enköping har trivseln i skolan sjunkit från att 84 procent trivdes i skolan år 2013 ner till 76 procent år 2023 (jämfört med hela Uppsala län från 86 till 77).

Nationellt har andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram på gymnasiet minskat från 84,6 procent år 2020 till 82,3 procent 2024. I Enköping är andelen behöriga högre men utvecklingen likvärdig, med en minskning från 87,3 procent år 2020 till 85,4 procent 2024. En orsak till minskningen i Enköping är att kommunen haft ett ökande antal elever som börjat skolan i kommunen under nionde årskursen. Det gäller exempelvis personer som placerats i kommunen via HVB-hem och har ofta en mycket bristande skolbakgrund. Dessa går i kommunens skolor under en kort tid och uppnår sällan behörighet till gymnasiet. På nationell nivå framgår att andelen elever som är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan är närmare 16 procentenheter högre bland elever som har minst en förälder med eftergymnasial utbildning, jämfört med elever vars föräldrar har lägre utbildningsnivå.

Några av orsakerna till ungas självrapporterade psykiska symptom finns inom skolan. Den läroplan som lanserades i Sverige 2011, ställde särskilda krav på barns kognitiva/exekutiva förmåga att självständigt planera och utföra skolarbetet och att ständigt resonera och reflektera. Elever med en svagare språklig eller teoretisk begåvning drabbades hårdare av denna läroplan liksom elever med sämre stöd hemifrån. Läroplanen hade även orealistiska och oklara betygskriterier som skapade stress och låg självbild hos elever. En ny läroplan kom 2022 där bland annat fakta och förståelse betonas mer och betygskriterierna och kriterierna för bedömning av kunskaper är mindre detaljerade. Den nya läroplanen är ännu inte utvärderad jämfört med den tidigare läroplanen.

Ofta görs utredning av unga med särskilda behov för sent vilket leder till att särskilt stöd sätts in för sent. Även elevhälsan kommer in för sent och tillgången till elevhälsa är ofta bristfällig och varierar stort mellan skolor. Utöver skolan finns även andra orsaker som påverkar ungas psykiska hälsa såsom användning av sociala medier samt minskad fysisk aktivitet.

Ojämlika villkor på arbetsplatsen

Psykisk ohälsa och psykiskt upplevda tillstånd som oro, ångest eller ängslan har ökat på nationell nivå de senaste tjugo åren. Sedan tio år tillbaka är psykiatriska diagnoser den vanligaste sjukskrivningsorsaken enligt Försäkringskassan. Bland de psykiatriska diagnoserna är

stressrelaterad psykisk ohälsa den mest förekommande sjukskrivningsorsaken, med både individuella konsekvenser och ekonomiska påföljder på individ- och samhällelig nivå. Liknande mönster finns inom Uppsala län där psykiatriska diagnoser och sjukfall generellt ligger över genomsnittet. Den totala samhällskostnaden för psykisk ohälsa i det svenska samhället uppgår till i storleksordningen 320 miljarder kronor för ett enskilt år. Dessa samhällskostnader uppstår eftersom psykisk ohälsa leder till sjukskrivningar och därmed minskad ekonomisk produktion, samt att det medför direkta kostnader i form av sociala ersättningar och kostnader i hälsosystemet. Kostnaderna uppstår särskilt på grund av psykisk ohälsa bland den vuxna generationen, som är aktiv på arbetsmarknaden.

De som framför allt drabbas av psykisk ohälsa, specifikt stressrelaterad sådan, är kvinnor. Bland annat tas bristande jämställdhet upp som en orsak till den ökade risken för kvinnor att sjukskrivas. De branscher med medarbetare som har högst risk för psykiatriska diagnoser är utbildningssektorn och vård- och omsorgsbranschen. Av de som arbetar både i utbildningsförvaltningen och vård- och omsorgsförvaltningen i Enköpings kommun är flest kvinnor (2024-08-31). I kombination med att dessa branscher också har högre andel sjukskrivning relaterat till psykisk ohälsa påverkar det medborgare på flera sätt i kommunen, samtidigt som sjukfrånvaron också påverkar ekonomin negativt för kommunen som arbetsgivare. Några av de faktorer Försäkringskassan tar upp på nationell nivå som orsaker till sjuktalen är bristande organisatorisk och social arbetsmiljö inom vård och omsorg samt utbildningssektorn.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Gruppen med låg socioekonomisk position drabbas i större utsträckning

Konsekvenser i olika samhällsgrupper sker i nuläget kopplat ojämlikhet i uppväxtvillkor. Trenden är att gruppen med låg socioekonomisk position drabbas i större utsträckning av ohälsa, uppger oftare ohälsosamma levnadsvanor och har sämre förutsättningar för hälsa. För kvinnor i den gruppen har medellivslängden till och med sjunkit. Samtidigt har även den ekonomiska standarden sjunkit vilket kan påverka hälsan även längre fram i tiden.

Resurser behöver mobiliseras tillsammans

Psykisk ohälsa är idag ett av Sveriges största samhällsproblem. Om den psykiska ohälsan fortsätter att breda ut sig i yngre generationer kommer den att innebära stort mänskligt lidande och ökade samhällskostnader. Offentlig sektor, näringslivet, civilsamhället och akademien behöver därför tillsammans mobilisera sina resurser för att med gemensam kraft öka ungas välmående och framtidstro. För att fler ska få en lyckad skolgång med slutförd gymnasieutbildning och undvika utanförskap behövs samordnade insatser och resurser inom bland annat utbildningssystem, socialtjänst och kultur- och fritidsverksamhet.

Arbete med arbetsmiljö på flera nivåer

För att hantera de konsekvenser som finns på arbetsmarknaden bör man arbeta vidare med arbetsmiljön på flera nivåer, både med sjukfrånvaro och med friskfaktorer. Friskfaktorer har tagits fram som ett bra verktyg för att arbeta med god hälsa och arbetsmiljö på kommuner och regioner. Enligt SKR är bland annat en av resurserna som krävs för ett lyckat arbete med friskfaktorer att högsta ledningen har en ambition att arbeta med frågan, för att arbetet ska kunna genomsyra hela organisationen.

Diskussionsfrågor:

- Vilka aktiva åtgärder och prioriterade förebyggande insatser behöver finnas för att arbeta proaktivt med folkhälsa generellt?
- Hur kan verksamheten tillsammans med andra arbeta för att främja ungas psykiska välmående och framtidstro?
- Vilka aktiva åtgärder ska Enköpings kommun satsa på för att förebygga ohälsa och proaktivt arbeta med arbetsmiljö och god hälsa på arbetsplatsen? Hur arbetar vi med friskfaktorer? Hur arbetar ledningarna med att det ska genomsyra hela organisationen?
- Behöver en gemensam strategi finnas för varje förvaltning eller kommun i sin helhet gällande friskfaktorer? Hur sätter vi gemensamt friskfaktorer på agendan framledes?

Läs mer:

[Rapport kraftsamling för ungas psykiska hälsa](#)

[Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2023 Hur hänger livsvillkor och hälsa ihop](#)

[Sociala kompassen 2022 - Region Uppsala](#)

[Liv och hälsa ung 2023 Enköping \(regionuppsala.se\)](#)

[Regeringen tillsätter ny utredning för att ta bort extra anpassningar och förbättra elevhälsan - Regeringen.se](#)

[Rapporten Ungas välmående och framtidstro 2024](#)

[Nationellt folkhälsomål och målområden, Folkhälsomyndigheten](#)

[Från ryggont till utmattning, Försäkringskassans lägesrapport 2023](#)

[Sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser, Försäkringskassans socialförsäkringsrapport 2020](#)

[Kvinnors sjukfrånvaro, Försäkringskassans socialförsäkringsrapport 2014](#)

[Avsiktsförklaring om friskfaktorer i välfärden, SKR 2024\)](#)

Värderingar och samhällsklimat

Tilliten i samhället minskar

Under lång tid har Sverige och "svenska värderingar" präglats av en, internationellt sett, enorm tillit till både medmänniskor och samhällets institutioner. Svenskars sekulära och individfokuserade värderingar har vid tillfällen lyfts fram som om vi vore ett av världens mest extrema länder. Samtidigt ser vi på senare år att tilliten i vissa grupper i samhället minskar och att fler anser att Sverige är på väg i fel riktning.

Att världen befinner sig i ständig förändring är de flesta ense om. Tempot i den förändringen har, enligt vissa i alla fall, på senare år skruvats upp. För många upplevs världen stå inför en rand där behoven av klimatomställning, krig (såväl i närområdet som i andra delar av världen), brottslighet och terror tar ett helt annat utrymme i vardagen. Utvecklingen kan spådas på av en snabb spridning av nyheter och desinformation när människors tillgång till "alternativa" nyhetskällor ökar och den traditionella journalistiken får stå tillbaka. Även om det demokratiska samtalet och de demokratiska processerna som sådana inte tycks vara hotade, får många journalister, politiker och myndighetspersoner utstå hot och hat på grund av sina arbeten.

Polarisering mellan grupper i kommunen som konsumerar information från olika källor kan öka. Bristande information om lokala frågor kan leda till minskat medborgardeltagande i lokala frågor och påverka lokaldemokratien negativt. För att jämna ut klyftorna och involvera fler behöver kommunens samhällsinformation vara lättillgänglig och korrekt samt nya metoder utvecklas för att föra dialog med olika grupper. Kommunen kan påverka spridning av desinformation och

konspirationsteorier genom att utbilda i källkritik. Det är särskilt viktigt för äldre invånare som saknar utbildning inom området.

Ett land med stora skillnader

Sverige är idag ett land med stora skillnader. Det kan se sig uttryck i skillnaden mellan de majoritetsvärderingar som ligger i linje med andra rika sekulära demokratier och värderingarna i de ofta socioekonomiskt utsatta och starkt religiösa samhällen där många av Sveriges invånare har sin bakgrund. Men skillnaderna tar också sitt uttryck i hur de pågående strukturomvandlingar som samhället befinner sig i idag tas emot. Klimatomställning, digitalisering och teknologisk utveckling kan skapa målkonflikter och innebär inte sällan att människors vardag kan komma att behöva förändras, med ekonomiska och livsstilsrelaterade konsekvenser. Oavsett grundorsak är risken att många känner att förändringar, politiska beslut och samhälleliga inriktningar går på tvären mot, eller är helt tondöva inför, individens vardag. Den typen av känslor riskerar att ytterligare urholka den höga tilltron till medmänniskor och institutioner som gjort Sverige unikt värderingsmässigt.

På samhällsnivå har detta också speglats under senare år med:

- framväxt av parallella samhällsstrukturer i vissa områden,
- ökad rapportering om otillåten påverkan,
- nätverksbaserad brottslighet som urholkar såväl trygghet på gator och torg som det offentliga,
- våldsbejakande extremism, antiislam och antisemitism som blir alltmer offentlig.

Till detta hör att Säkerhetspolisen 2023 höjde terrorhotnivån i Sverige till en fyra på en femgradig skala, en nivå som fortsatt kvarstår.

Det går att anta att den utveckling som sker i Sverige i stort också påverkar Enköping i liknande grad. För en kommun där socioekonomiska skillnader är tydliga mellan olika stadsdelar men också mellan stad och land behövs ett aktivt arbete för att på lokal nivå försöka motverka en tillsynes negativ trendriktning.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Den lokala demokratin behöver utvecklas

För att möta utvecklingen bör Enköpings kommun fortsätta att utveckla den lokala demokratin och stärka samverkan mellan kommunen, föreningslivet och näringslivet. Genom att vara öppen med beslut och prioriteringar kan kommunen bygga förtroende bland invånarna och stärka förtroendet för demokratin. Det är viktigt att erbjuda ökade möjligheter till inflytande, som till exempel medborgardialoger och aktiv brukarmedverkan för att skapa större tillit och delaktighet.

Behov av tydlig och saklig information

Kommunen behöver hantera fenomenet "tyckonomi" – där ogrundade eller överdrivna åsikter sprids snabbt. För att bemöta detta krävs tydlig och saklig kommunikation samt god tillgänglighet, både fysiskt och digitalt, för att förhindra ryktesspridning och desinformation.

Diskussionsfrågor:

- Kan, och bör, Enköpings kommun påverka människors attityder och värderingar? På vilket sätt kan vi i så fall arbeta?
- Är vi källkritiska och faktabaserade när vi agerar och fattar beslut i våra verksamheter, och hur kan vi utveckla det arbetssättet?
- Hur skulle din verksamhet påverkas om tilliten till det offentliga fortsätter att sjunka?
- På vilket sätt arbetar verksamheten med medborgardialog och inflytande idag och hur kan ni stärka detta?
- Hur kan ni ta reda på om samhällsservicen er verksamhet erbjuder når ut till alla?

Läs mer:

[Svenska trender 1986–2022 \(gu.se\)](#)

[Sverige - världens mest extrema land? Institutet för Framtidsstudier iffs.se\)](#)

Holmberg, S & Rothstein, B (2022) [Den svenska tilliten fortsatt hög – men sjunker i utsatta grupper \(gu.se\)](#):

Carlander, A (2023) [På tillitsfronten intet nytt \(gu.se\)](#)

[Polarisering i Sverige – Demokratirådets rapport 2021](#)

[Journalister och forskare i upprop mot hat och trakasserier - DN.se](#)

Jansson, JO, Mood, C & Treuter, G (2022) [Integration bland unga](#)

Säkerhet och beredskap

Vi befinner oss i högst osäkra tider. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sverige och dess närområde har på senare år tydligt och kraftigt försämrats. Rysslands invasion av Ukraina (och Ukrainas mer nyliga invasion av Ryssland), kriget mellan Israel och Hamas och Hizbollah som nu skapar ytterligare och återkommande spänningar även i flera grannländer och hot om eskalering, innebär konkreta hot mot Sverige och svenska intressen. Det svenska medlemskapet i försvarsalliansen Nato innebär också att landet befinner sig i en helt annan position än för bara några år sedan. Utvecklingen är i sig en del i en större global utveckling där stora nationer ifrågasätter den regelbaserade världsordning som utvecklats under det senaste århundrandet. Utvecklingen innebär att underrättelseintresset mot Sverige är stort, något som inte minst belysts på senare år genom uppmärksammade spionavslöjanden.

Parallellt med den utvecklingen ser vi hur klimatförändringarna ger ett varmare och mer nederbördsrikt väder i Sverige. Skyfallsliknande regn, men också omfattande torka, har på senare år blivit allt vanligare. Ytterligare dimensioner till samhällets säkerhet och beredskap blev tydliga när Covid-19-pandemin satte sina klor i världen. FN:s Generalsekreterare António Guterres har uppmanat att "världen bör se Covid-19-pandemin som en generalrepetition inför kommande utmaningar." Såväl för Enköpings kommun som för Sverige finns utvecklingsmöjligheter inom organisatorisk, materiell och mental beredskap om vi ska stå bättre rustade nästa gång.

I det system som den globaliserade världen utgör har också systemiska sårbarheter tagit plats. Det innebär att konsekvenserna av kriser sällan är så linjära som vi traditionellt tänkt oss. Dessa systemiska risker blev tydliga när konsekvenser av pandemin också blev ekonomisk recession och

brustna eller kraftigt begränsade produktions- och leverantörskedjor. En direkt konsekvens av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina blev skenande energipriser i hela Europa. Men systemiska kriser slår också mot oss genom återkommande cyberattacker som tydligt visar på sårbarheter i de globalt, och tekniskt intrikat, integrerade systemen.

Även inom Sverige har de senare åren präglats av såväl kriser (pandemin, bränder, översvämningar, flyktingströmmar) men också av en gängkriminalitet som lett till våldsdåd i en grad som vi tidigare inte varit vana vid. Konsekvenserna har blivit kraftigt ökade resurser, och förväntningar på såväl polis som rättsväsende. Än så länge tycks dock den ökade belastningen på systemet överskugga den kapacitet som kunnat byggas upp. Situationen liknar på så vis den som det säkerhetspolitiska läget och Natomedlemskapet hittills haft på försvarsförmågan.

De globala kriser som på senare år har avlöst varandra har fått till följd att vissa pratar om att vi befinner oss i någon form av "permakris", ett läge där "att navigera ständigt pågående kriser är den nya verkligheten".

Samtidigt är det uppenbart att Enköping också påverkas av den globala uppvärmningens konsekvenser på nederbörd och torka. Även att riskerna med pandemier och globala systemiska risker är minst lika hotande mot Enköping som övriga landet.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Strategiskt viktig plats

Enköpings kommun ligger på en ur geografiskt perspektiv strategiskt viktig plats. Närheten till huvudstaden, goda transportvägar i flera riktningar och med Ledningsregementet och Arméstaben i staden är det rimligt att anta att det också får konsekvenser ur ett säkerhetspolitiskt och underrättelseperspektiv. Som en viktig del i totalförsvaret behöver därför kommunen ha ett väl fungerande samarbete med Försvarsmakten. Det ställer också krav på kommunens totalförvarsplanering, säkerhetsskyddsarbete och relationen till andra viktiga samhällsbärande aktörer i området.

Stärkt linjeverksamhet och förmågor

Eftersom vi aldrig på förhand kommer veta vad som blir nästa kris, eller hur den faller ut, så krävs marginaler i vardagen i kombination med förstärkningsresurser såsom lokal robust försörjning av energi och VA. Det innebär konkret att inrättandet av jourer under senare år, exempelvis genom tjänsteman i beredskap (TiB), inte i sig löser ut störningar och kriser. Förmågan att stå emot och hantera en icke-linjär och komplex "permakris" görs genom att stärka ordinarie linjeverksamhet kompletterat med reella förmågor. Dessa behov går hand i hand med en teknikutveckling där exempelvis solcells- eller dieselgeneratorladdade smarta batterier kan skapa sömlös ö-driftsfunktion i enskilda fastigheter och verksamheter.

Preventiv informationshantering

De systeminriktade, och antagonistiskt utformade, cyberhoten ställer också än högre krav på vår förmåga inom organisationen att preventivt prioritera såväl informationssäkerhetsarbete som IT-

säkerhetsarbete och kontinuitetsplanering av våra digitala miljöer. Vi måste alltid veta vilken information vi har, vilken information vi behöver mest, och snabbast, för att också kunna planera hur vi på bästa möjliga sätt återställer när, inte om, det blivit vår tur. Arbetet behöver därför ske på tvären, genom hela organisationen och över flera "områden" och avdelningars rådrum. För det krävs mod och ihärdighet; mod att våga se sårbarheter utan att gå på "enkla" lösningar, ihärdighet för att det kommer att kräva både tid och resurser på många håll.

Diskussionsfrågor:

- Hur klarar sig er verksamhet om strömmen går under längre period?
- Vilka informationsmängder har ni som är viktiga för att verksamheten ska fungera? Hur är kontinuerlig tillgång till dessa säkrade?
- Har ni information som är känslig ur något perspektiv?
- På vilket sätt påverkas människor, eller samhället om er verksamhet slutar fungera?
- På vilket sätt kan er verksamhet bidra till att samhället står bättre rustat eller återhämtar sig när en kris är framme? Vad skulle behövas för att förmågan skulle bli ännu bättre?

Läs mer:

Regeringskansliet, [Sverige i Nato](#)

Ericson, Marika "Försvara en regelbaserad ordning eller skapa en ny, om juridikens roll i kris och krig"

<https://kkrva.se/hot/2022:4/ericson-forsvara-en-regelbaserad-ordning.pdf>

Säkerhetspolisen 2024 *Säkerhetspolisens 2023-2024*

<https://sakerhetspolisen.se/download/18.5cb30b118d1e95affec37/1708502268494/L%C3%A4gesbild%2023-2024.pdf>

[Spionbröderna kan vara värsta fallet i Sverige någonsin – i dag inleds rättegången | SVT Nyheter](#); Sveriges Radio, *Gräns*, har flera avsnitt om spioneri i Sverige och Europa [Spioner - Gräns | Sveriges Radio](#)

[Metod för skyfallskartering av tätorter \(msb.se\)](#)

Guterres, António (2020), Generalsekreterarens anförande vid FN:s Generalförsamling 22 september 2020,

<https://press.un.org/en/2020/sgsm20267.doc.htm>

Enköpings kommun (2022) *Coronautvärdering KS2022/836*

SOU 2022:10, Sverige under pandemin, Slutbetänkande av Coronakommissionen

[Antalet cyberangrepp ökade kraftigt 2023 | SVT Nyheter](#)

Robbins, Chuck (2022), All In, Huvudanförande vid Cisco Live Event, 15 juni 2022,

<https://www.youtube.com/watch?v=M6l0T2xAzI>

Miljö och klimat

Miljö- och klimatförändringar två parallella kriser

Negativa effekter av klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald är två parallella kriser med tydlig koppling till mänsklig påverkan. Klimatförändringarna är en stark påverkansfaktor för alla typer av ekosystem. En övervägande del av ekosystemen är också påverkade av annan mänsklig verksamhet, främst markanvändning och nyttjande av naturresurser. Förlust av biologisk mångfald och försämrad funktion hos ekosystem leder tillsammans till en sämre förmåga att stå emot klimatförändringar.

Effekterna av klimatförändringarna i Enköpings kommun beror både på hur snabbt världen minskar användningen av fossila bränslen och på kommunens förmåga att anpassa sig till de förändringar som redan sker.

Trots det globala målet att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader enligt Parisavtalet, fortsätter utsläppen att öka, vilket minskar sannolikheten för att nå målet. Även om vi lyckas bromsa uppvärmningen, drabbas många samhällen, inklusive Sverige, av klimatrelaterade kriser. Dessa kriser inkluderar extrema väderhändelser som torka, översvämningar, perioder av höga temperaturer, vilka påverkar infrastruktur, vattenförsörjning och jordbruk.

I Sverige stiger temperaturen snabbare än det globala genomsnittet, och Enköping förväntas uppleva ökade nederbörds mängder, därtill mer regn än snö under vintern. Detta ökar risken för översvämningar och störningar i vattenflöden. Ökade flöden och mer intensiva skyfall och förändrade markförhållande kan leda till att sannolikheten för ras och skred ökar.

Förändrade vädermönster kan även försämra vattenkvaliteten och leda till vattenbrist, särskilt under torka när grundvattennivåerna sjunker. Dessutom kan förändrad mark- och luftfuktighet öka risken för skogsbränder.

I Uppsala län förväntas odlingssäsongen öka med 50–90 dagar per år till 2100. Perioder med höga temperaturer kommer bli vanligare. Klimatförändringarna leder även till ökad förekomst av skadegörare och sjukdomar samt invasiva främmande arter som påverkar människor, växter och djur.

Ekosystemens och biologisk mångfalds betydelse

Biologisk mångfald är nödvändig för att upprätthålla ekosystemens funktion, vilket i sin tur är avgörande för livsnödvändiga ekosystemtjänster. Förlust av arter och försämrade ekosystem innebär en direkt risk för både ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Bevarande av biologisk mångfald kräver olika typer av insatser, inklusive skydd av värdefulla naturmiljöer och integrering av biologisk mångfald i samhällsplanering.

Markanvändningens roll i klimatomställningen

Hållbar markanvändning är avgörande för att minska klimatpåverkan och bygga motståndskraft mot klimatförändringar. Tätt stadsplanering minskar transportbehovet och därmed utsläppen, medan grönområden fungerar som kolsänkor och skyddar mot översvämningar. Felaktig markanvändning, såsom avskogning eller överexploatering, kan frigöra koldioxid och minska ekosystemens förmåga att anpassa sig till klimatförändringar.

Digitalisering som verktyg för klimatomställning

Digitalisering är en nyckelfaktor för effektivare resursanvändning och stödjer övergången till en cirkulär ekonomi. Genom realtidsdata, AI och automation kan kommunen övervaka energiförbrukning, optimera resursanvändning och minska ineffektivitet. Smart teknik kan användas för att hantera energiförbrukning, transport och avfall, vilket leder till minskade utsläpp och ökad hållbarhet.

Intensifierade åtgärder för att minska klimatpåverkan

Sverige har som mål att bli klimatneutralt till 2045 och minska utsläppen från transporter med 70 procent till 2030. Trots dessa ambitioner står transport-, industri- och byggsektorerna fortfarande för stora utsläpp. Enköping, liksom många andra kommuner, står inför utmaningen att accelerera klimatomställningen för att nå både lokala och globala klimatmål. Trots att åtgärder har påbörjats i Enköping, såsom energieffektivisering i kommunala fastigheter och hållbara byggmetoder, krävs fler kraftfulla insatser för att minska utsläppen från sektorer som transport och byggande. Enköping

behöver agera starkare för att uppnå nationella klimatmål och minska beroendet av fossila bränslen genom att utveckla hållbara transportnät, främja biogas och elektrifiera fordonsflottan.

Åtgärder för att förebygga resursbrist

Resursbrist, särskilt vatten, mat och energi, är en global utmaning som påverkar även Enköping. På länsnivå finns ökat behov av lokalt producerade livsmedel, drivmedel, byggnadsmaterial och energi. Det är viktigt att arbeta med cirkulär ekonomi och resurseffektivitet för att minska beroendet av ändliga resurser och säkra tillgången till viktiga råvaror.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Intensifierade åtgärder nödvändiga

Fler kraftfulla insatser krävs för att minska utsläppen från transport- och byggsektorerna.

Behov av ökad samverkan mellan offentliga och privata aktörer

Enköping står inför flera klimat- och miljörelaterade utmaningar. Samverkan mellan offentliga och privata aktörer är avgörande för att hantera dessa utmaningar och skapa ett hållbart samhälle som är motståndskraftigt mot klimatförändringar.

Ökad risk för extrema väderhändelser

Kommunen måste förbereda sig för höga ihållande temperaturer, torka, översvämningar och andra extrema väderhändelser som påverkar infrastruktur och vattenförsörjning.

Försämrade biologisk mångfald

Minskad biologisk mångfald påverkar livsförutsättningar för olika arter samt ekosystemtjänster som är livsviktiga för kommunens invånare och ekonomi.

Behov av hållbar stadsutveckling och markanvändning

För att minska klimatpåverkan och bygga en hållbar stad behöver Enköping främja tät stadsplanering, integrera grön infrastruktur och klimatanpassa byggnader. Felaktig markanvändning kan förvärra klimatförändringarna och minska ekosystemens motståndskraft.

Digitaliseringens potential

Digitala lösningar kan effektivisera resursanvändning och minska klimatpåverkan.

Diskussionsfrågor:

- Hur förbereder sig er verksamhet för de ökande riskerna med extrema väderhändelser och vilka åtgärder har ni genomfört för att hantera den ökade risken?
- Hur kan Enköping minska påverkan från mänsklig verksamhet på biologisk mångfald och vilken roll kan näringslivet och medborgarna spela för att bidra till att stärka den biologiska mångfalden?
- Hur kan verksamheten bättre integrera hållbara markanvändningsstrategier i stadsutvecklingen för att minska utsläppen från transporter, främja tätare

stadsplanering, använda grönområden för att minska klimatpåverkan och öka resiliensen?

- Hur kan digitaliseringen användas för att övervaka och optimera energiförbrukningen i realtid, förbättra kommunens resursanvändning och minska ineffektivitet?
- Vilka ytterligare åtgärder behövs för att minska utsläppen från transport- och byggsektorerna i Enköping?
- Hur säkerställer verksamheten att den biologiska mångfalden bevaras trots pågående urbanisering?
- Hur kan verksamheten arbeta för att utveckla en cirkulär ekonomi och minska beroendet av ändliga resurser?

Läs mer:

[Vad händer med klimatet? \(SMHI\)](#)

[Klimat och sårbarhetsanalys i Uppsala län 2022–2026 \(Länsstyrelsen\)](#)

[Biologisk mångfald \(Naturvårdsverket\)](#)

Länsstyrelsen i Uppsala län [Färdplan för ett hållbart län - åtgärdsprogram för minskad klimatpåverkan 2023-2027](#)

[Strategi för digitalisering och digitala verktyg för omställning till klimatneutrala städer VIABLE CITIES RAPPORT 2021:10](#)

Naturvårdsverket (2024) [Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk \(naturvardsverket.se\)](#)

Region Uppsala [Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi för Uppsala län \(region uppsala.se\)](#)

Teknikutveckling och innovation

Samhällsutvecklingen kräver att offentlig verksamhet blir effektivare och mer innovativ.

Digitalisering är en av de viktigaste vägarna för att uppnå detta. Teknikutvecklingen inom kvantdatorer, sensorteknik och 5G har accelererat förändringar av arbetsmetoder och tjänsteutbud genom att digitalisera processer, skapa nya infrastrukturer och nya sätt att hantera stora mängder data. Digital teknik kan ta över tidskrävande uppgifter och därigenom frigöra tid för värdeskapande arbete. För att detta ska vara möjligt krävs dock stora mängder data av god kvalitet. Data måste ses som en strategisk resurs som är en förutsättning för att dra nytta av teknologier som artificiell intelligens och automatisering.

Digitaliseringen och data rör sig över organisationsgränser, vilket kräver ökad samverkan. Ju mer digitaliserat vårt samhälle blir, desto större arena verkar kommunen i, både nationellt och internationellt. Ett exempel är att kommunen påverkas av EU:s arbete för rörlighet, vilket ställer krav på identitetshantering och bevisutbyten. Nationella projekt syftar till att förbättra samordning och tillgänglighet, exempelvis genom utveckling av en statlig e-legitimation och säker digital kommunikation. Sverige har en stark digital ställning i EU:s DESI-index (index för digital ekonomi och digitalt samhälle) men halkar efter i offentlig sektors digitalisering, särskilt i stödfunktioner till e-tjänster och transparens.

Utöver den tekniska utvecklingen krävs även verksamhetsutveckling där innovation är en del för att klara välfärdsutmaningen. SKR ser innovation som en väg att utveckla välfärdstjänster. Innovation kan vara nya lösningar som svarar mot behov och efterfrågan i vardagen och

omvärlden. Värdet uppstår då en idé omsätts i praktiken och nyttiggörs. Värdet som skapas kan anta många former – ekonomiska, sociala eller miljömässiga. Innovation kan ske stegvis eller i stora språng och kan vara ny för organisationen, marknaden eller världen.

Digitalisering, AI och innovation påverkar arbetslivet

Arbetsmarknaden påverkas då arbetsuppgifter ersätts av AI och nya yrken tillkommer. Detta leder till behov av nya kompetenser och en ständig kompetensutveckling. Högkostnadsländer kan återindustrialiseras då fokus skiftas från arbetskraftskostnader till kompetens och infrastruktur. Autonoma system, med datadrivna beslut eller system som drar egna slutsatser och lär sig av sina erfarenheter, kan leda till effektivare arbete men också nya risker på grund av begränsad insyn i hur systemen tränas.

För att möta de ständigt föränderliga kompetensbehoven krävs kontinuerlig kompetensutveckling inom datahantering, cybersäkerhet och källkritik. Kommunen måste också säkra en robust och säker teknisk infrastruktur, inklusive internetuppkoppling och elförsörjning, samt förhindra cyberattacker. Digitaliseringen blir aldrig klar, utan kräver kontinuerliga investeringar och förbättringar för att öka effektiviteten och kvaliteten på kommunala tjänster. Implementeringen av autonoma system kan minska behovet av manuell hantering, vilket leder till effektivare arbetsprocesser. Genom att samla och analysera data från olika källor kan kommunen fatta mer informerade beslut, vilket kan förbättra tjänster och erbjudanden till medborgarna.

Demokratin utmanas

Användningen av AI och algoritmer måste ske på ett etiskt och transparent sätt för att undvika att påverka människors värderingar och åsikter negativt. Företag som driver teknikutvecklingen saknar ofta de demokratiska processer som samhället strävar efter, vilket kan leda till maktkoncentration och påverka samhället. Lagar och regler, som GDPR, anpassas för att säkerställa ansvarsfull teknikutveckling och skydda integritet och mänskliga rättigheter. Algoritmer kan påverka användarna genom att skapa en snedvriden världsbild och öka polariseringen mellan grupper som konsumerar information från olika källor.

Alla kan inte delta i den digitala världen av olika skäl, vilket kan leda till marginalisering och digitalt utanförskap. Detta skadar demokratiska principer, vilket gör att offentliga verksamheter måste säkra tillgång till tjänster för alla för att skydda demokratiska värden, transparens och likabehandling. Det är viktigt att kommunen erbjuder digital delaktighet för alla samhällsgrupper, genom alternativa tjänster och kontaktvägar. Digitala lösningar som ersätter vardagliga möten och fysiska kontakter kan leda till ökad psykisk ohälsa och ökade sociala klyftor.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Minskad manuell hantering

Implementeringen av autonoma system kan minska behovet av manuell hantering, vilket leder till effektivare arbetsprocesser. Genom att samla och analysera data från olika källor kan kommunen fatta mer informerade beslut, vilket kan förbättra tjänster och erbjudanden till medborgarna.

Kostnaderna för IT och säkerhetsåtgärder och utbildning kommer att öka

Verksamheter behöver investera i digitalisering, automation och AI, vilket initialt kan kräva stora resurser. Kommunen måste även investera i system som möjliggör smidig och säker delning av data mellan olika enheter och externa parter. Det är viktigt att kommunen investerar i robusta säkerhetsåtgärder för att skydda mot cyberattacker och säkerställa att den tekniska infrastrukturen är tillförlitlig. Kontinuerlig kompetensutveckling krävs för både medarbetare och kommunens invånare, bland annat för att hålla medarbetare uppdaterad med den senaste tekniken och metoderna.

Tillgång till elektricitet och uppkopplade nätverk måste säkras

Detta är grundläggande för att digitalisering ska fungera och kräver investeringar i infrastruktur. Det kräver också samarbete med energileverantörer och telekomföretag.

Ledarskap och medarbetarskap behöver utvecklas

Ledarskapet och medarbetarskapet har stor betydelse för hur väl Enköping lyckas ta till sig i den digitala transformationen. Strukturer i ledning och styrning påverkas där det tillåts och uppmuntras att nya och kanske obekräftade lösningar testas. Det kräver också en kultur där det finns en acceptans för att utmana gamla sanningar och ifrågasätta befintliga strukturer. I innovationsarbetet är det viktigt att involvera berörda användare för att fånga deras behov. Det är även viktigt att ta tillvara på arenor där kommun, näringsliv, invånare och föreningslivet möts för att på bästa sätt nå Enköpings mål.

Samverkan med andra parter är nödvändig

Kommunen behöver bygga starka partnerskap med näringsliv, akademi och andra offentliga aktörer för att driva innovation och utveckling.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan vi arbeta innovativt för att möta samhällsutmaningar och samtidigt dra nytta av den senaste teknikutvecklingen?
- Vilka strategier kan vi använda för att säkerställa att teknikutvecklingen effektivt bidrar till bättre välfärdstjänster och en effektivare offentlig sektor?
- Hur kan vi involvera invånare, besökare, näringsliv och civilsamhälle i verksamhetens utvecklingsarbete för att möta deras krav och behov på digital service - och samtidigt förebygga digitalt utanförskap?
- Hur arbetar vi med att förebygga digital sårbarhet samt säkerställa att teknikutvecklingen bidrar till en inkluderande och säker digital miljö?
- Hur kan vi säkerställa att det finns nödvändig kompetens bland chefer och medarbetare för att effektivt utnyttja tekniska möjligheter, både vad gäller dess potential och risker?
- Hur kan vi säkra såväl arbetsgivares som arbetstagares framtida konkurrenskraft på en marknad där AI, automatisering och robotteknik får ökat genomslag?

Läs mer:

Offentlig sektors digitalisering, Magnusson & Lindroth

[Autonoma system - Linköpings universitet \(liu.se\).](#)

[Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#)

[AI Sweden](#)

[Rätt data - My AI](#)

[Sveriges Dataportal](#)

[Svenskarna och internet](#)

[Digitalisering | SKR](#)

[Digg – Myndigheten för digital förvaltning | Digg](#)

[Digital Förvaltning – Ändamålsenlig digitalisering inom offentlig sektor \(digitalforvaltning.se\)](#)

Globalisering och konkurrens

Ökad konkurrens om resurser

Den globala handeln har länge gynnat Sverige, men den ökande efterfrågan på kritiska resurser som metaller och mineraler, som är avgörande för grön omställning och digitalisering, innebär att Sveriges kommuner måste säkerställa sin tillgång till dessa resurser. Förändringar på globala marknader kräver att kommunen identifierar strategiskt viktiga insatsvaror för det lokala näringslivet och samhällsutvecklingen. Detta innebär svåra prioriteringar. Kommunen måste stärka sina nationella och internationella samarbeten samt arbeta med hållbara leveranskedjor genom exempelvis återvinning och effektivare resursanvändning.

Samtidigt skapar den ökade internationella konkurrensen press på kommuner att stödja lokala företag med digitalisering och teknikutveckling för att förbli konkurrenskraftiga. Teknologi som AI kan öka produktiviteten och minska kostnader, men kommunen behöver också ta itu med arbetsmarknadsförändringar och stötta omskolning av arbetskraft för att hantera de jobb som kan försvinna till följd av automatisering.

Hållbarhet och klimatomställning som konkurrensfördel

Globalisering och klimatiförändringar är tätt sammankopplade och hållbarhet har blivit en nyckelfaktor för internationell konkurrenskraft. För den enskilda kommunen innebär klimatomställningen både utmaningar och möjligheter. Ökad elektrifiering och energieffektivisering kräver stora investeringar men skapar samtidigt nya marknader för företag som arbetar med förnybar energi, hållbara transporter och energieffektiv byggteknik.

Genom att stimulera innovationer och utveckla lokala hållbarhetsinitiativ kan kommuner positionera sig som föregångare inom klimatfrågor. Detta kan locka både nationella och internationella företag att etablera sig i kommunen, vilket stärker den lokala ekonomin och bidrar till att skapa konkurrensfördelar i den globala ekonomin.

Anpassning till förändrade utbildningsbehov

Globaliseringen ställer nya krav på utbildning och kompetens. Kommunen måste anpassa sitt utbildningssystem för att matcha arbetsmarknadens ökande behov av teknisk och digital kompetens. Samarbeten med högskolor och näringslivet blir avgörande för att erbjuda utbildningar och fortbildningar som rustar arbetskraften för framtidens jobb.

Den ökade akademiseringen av yrken, i kombination med en minskande ungdomskull, innebär att kommunen behöver hitta nya sätt att locka och utbilda arbetskraft. Samtidigt kan yrkesutbildningar och skräddarsydda program skapa konkurrensfördelar för företag i kommunen. Genom att stödja lokala utbildningsinitiativ och samarbeten mellan företag och skolor kan kommunen säkerställa att de har rätt kompetens för framtidens utmaningar.

Digitalisering och samhällsförändringar

Den snabba digitaliseringen som globaliseringen medför erbjuder både möjligheter och risker. Digitala medier och informationsflöden öppnar nya kanaler för affärsutveckling. Det kan också bidra till desinformation och filterbubblor, vilket gör både invånare och företag mer sårbara. Kommunen behöver arbeta med att stärka medborgarnas och företagens förmåga att hantera och tolka digital information, samt utveckla digital infrastruktur och utbildning inom källkritik.

Den ökande individualiseringen ställer också krav på kommuner att erbjuda snabbare och mer individanpassade tjänster. Detta öppnar samtidigt nya möjligheter för företag att erbjuda kompletterande tjänster inom välfärd, utbildning och omsorg, vilket kan främja ekonomisk tillväxt i kommunen. Kommunen kan stärka sin position genom regional och internationell samverkan, engagera sig i globala nätverk och främja innovativa lösningar som möter framtidens krav.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Tillgång till lärande och kunskap ger fler möjligheter att ta sig framåt

Genom fler vägar till kunskap, särskilt på olika språk, kan mångfalden öka och bredare perspektiv kan tas tillvara.

Ökad mångfald och livslängd

Ökad mångfald genom olika kulturer kan stärka innovation och utveckling i organisationer. Fler som lever längre kan också arbeta längre, vilket ger nya resurser om dessa används rätt.

Resurser kan frigöras

Genom att använda AI effektivt kan resurser frigöras till områden som kräver mänsklig kontakt. AI kan underlätta för kommuner genom snabbare service och skapa en enklare vardag.

Minskad källkritik

Överflöd av information kan göra människor mindre källkritiska, vilket riskerar att felaktig kunskap sprids. Sociala medier kan ge en skev bild av verkligheten och skapa otrygghet eller känslor av misslyckande.

Risker med AI

AI kan leda till arbetslöshet innan omställningar sker. Det finns också risker med etiska dilemman och felaktig programmering av AI som kan skapa skada.

Diskussionsfrågor:

- På vilka sätt kan mångfald i perspektiv och kompetenser bidra till innovativa lösningar för att hantera resursbrist och hållbarhetsutmaningar som uppstår till följd av globalisering?
- Hur kan kommunen nyttja invånarnas språkliga och kulturella mångfald för att skapa ett mer inkluderande och relevant utbildningssystem som möter arbetsmarknadens förändrade krav?
- På vilka sätt kan kommunen främja digital inkludering för att säkerställa att alla grupper, oavsett bakgrund, har tillgång till digitala resurser och utbildning i källkritik.
- Hur kan Enköping skapa ett företagsklimat som främjar entreprenörskap och innovation genom att inkludera personer med olika kulturella och språkliga bakgrunder?

Läs mer:

[Sveriges Kommuner och Regioner \(SKR\)](#) har rapporter och analyser kring hur svenska kommuner påverkas av global resurskonkurrens.

[OECD](#) publicerar regelbundet material om resurser och hållbarhet samt hur de påverkar arbetsmarknader och ekonomier.

[Naturvårdsverket](#) och [EU miljöbyrå \(EEA\)](#) har publicerat rapporter kring klimatomställning, särskilt i samband med industrins roll och regional utveckling.

[Internationella energimyndigheten \(IEA\)](#) ger detaljerad information om hur energitransformationen påverkar konkurrenskraft och tillväxt.

[Utbildningsdepartementet](#) och [Myndigheten för yrkeshögskolan](#) har insikter om hur kompetensutveckling anpassas till globaliseringens och digitaliseringens krav.

[World Economic Forum \(WEF\)](#) diskuterar framtidens arbetsmarknad och de kompetenser som blir viktiga i en global och digital ekonomi.

[Statens medieråd](#) publicerar analyser om desinformation och källkritik i det digitala samhället, särskilt kopplat till unga och sårbara grupper.

[European Commission](#) har omfattande material om digital omvandling inom EU, inklusive källkritik, datasäkerhet och AI-utveckling.

Ekonomisk tillväxt och näringslivsutveckling

Digitalisering, kompetensutveckling, globalisering och hållbarhet är nyckelfaktorer för ekonomisk tillväxt och framtida utveckling. Genom att investera i teknologisk infrastruktur, främja gröna affärsmodeller och säkerställa tillgången på kompetent arbetskraft kan kommuner förbli eller utvecklas till att vara konkurrenskraftiga även på en global marknad.

Förändrad handelsdynamik

Globalisering har länge varit en kraft som driver på ekonomisk tillväxt genom att underlätta internationell handel och investeringar. Detta har lyft miljontals människor ur fattigdom genom att öppna nya marknader och effektivisera produktionen. De senaste åren har dock globaliseringen stött på hinder med växande protektionism och handelstvister, främst mellan USA och Kina. Dessa

spänningar skapar osäkerhet på marknader och hotar tillväxten. Pandemin har också avslöjat sårbarheterna i globala försörjningskedjor, vilket lett till att länder och företag nu överväger att flytta produktionen närmare hemmaplan.

Geopolitik har också påverkat globaliseringen, med sanktioner och motåtgärder som stör internationella handelsflöden. Kriget i Ukraina och rivaliteten mellan USA och Kina har försvårat för energimarknader och råvaruhandel, vilket har påverkat Europas energiförsörjning särskilt. Samtidigt bildas nya allianser, där länder som Kina knyter närmare band med andra tillväxtekonomier. Denna omorientering kan på sikt leda till en mer multipolär ekonomisk värld. För att förbli konkurrenskraftiga måste företagen anpassa sig till de föränderliga globala förutsättningarna och främja innovation samt teknologisk utveckling. Den snabba utvecklingen inom digitalisering och AI skapar både möjligheter och utmaningar, där kommuner bör stödja teknikföretag och samtidigt underlätta för andra branscher att dra nytta av dessa framsteg.

Kompetensförsörjning och arbetskraft behöver säkras

Tillgång till kvalificerad arbetskraft måste säkerställas för att företagen ska kunna fortsätta växa och utvecklas. Den globala konkurrensen om arbetskraft är hård, samtidigt som befolkningen i många regioner åldras, vilket minskar utbudet av tillgänglig arbetskraft. Detta ställer stora krav på kommuner att satsa på livslångt lärande och omskolning av arbetskraften för att möta nya arbetsmarknadsbehov, särskilt inom teknik- och vårdsektorerna.

Utbildningssystemet måste moderniseras i samarbete med företag och utbildningsinstitutioner för att tillgodose det lokala näringslivets krav på kompetens. Det blir allt viktigare att erbjuda utbildningsprogram som förbereder arbetskraften för framtida behov, särskilt inom områden som digitalisering och tekniska innovationer.

Här kan man dra nytta av invandring och arbetskraftens rörlighet på en global marknad för att locka till sig kvalificerade medarbetare. Genom att erbjuda attraktiva arbetsvillkor och möjligheter till vidareutbildning kan en kommun bli en magnet för både inhemsk och internationell arbetskraft.

Digitalisering och teknikutveckling omvandlar affärslandskapet

Digitalisering har omvandlat affärslandskapet på global nivå. Framväxten av artificiell intelligens (AI), automatisering och molntjänster har skapat nya affärsmodeller samt effektiviserat produktionsprocesser. E-handels explosionsartade tillväxt, driven av företag som Amazon och Alibaba, har revolutionerat detaljhandeln, och den ökade användningen av dataanalys hjälper företag att fatta mer informerade beslut och optimera sina verksamheter.

Med den teknologiska utvecklingen kommer också utmaningar, särskilt för arbetsmarknaden. Automatisering riskerar att ersätta jobb inom traditionella sektorer, vilket kan skapa ökad ojämlikhet och social oro om inte tillräckliga omställningsåtgärder vidtas. Det är därför viktigt att kommuner arbetar proaktivt för att underlätta övergången till digitala affärsmodeller och stöder företag i att dra nytta av teknologiska framsteg som AI och automatisering.

Kommuner måste även investera i infrastruktur som stödjer teknologisk tillväxt, såsom bredbandsutbyggnad och 5G-nät, för att kunna attrahera företag inom digitala sektorer och möjliggöra utvecklingen av smarta städer.

Hållbarhet och grön omställning

Hållbarhet har blivit en avgörande faktor för ekonomisk tillväxt i dagens värld. Klimatförändringar och den globala uppvärmningen har skapat ett skifte mot grönare affärsmodeller, där företag måste anpassa sina verksamheter för att minska miljöpåverkan. Detta har lett till en ökad efterfrågan på hållbara produkter och tjänster, samt en övergång till förnybara energikällor.

Detta innebär att kommuner som redan startat den gröna omställningen har möjlighet att utveckla en lokal ekonomi. En ekonomi byggd på hållbar innovation och gröna affärsmodeller. Investeringar i förnybar energi, såsom sol- och vindkraft, och energieffektiviseringar inom bygg- och transportsektorerna kan skapa nya arbetstillfällen och locka investerare. Genom att tidigt satsa på cirkulära affärsmodeller och minska resursslöseri, ges kommuner möjligheter att positionera sig som en av de ledande aktörerna inom hållbar utveckling.

EU:s hållbarhetsinitiativ, som den gröna given och energieffektiviseringsdirektivet, erbjuder dessutom nya finansieringsmöjligheter för företag att utveckla klimatvänliga produkter och tjänster. För att främja en långsiktig ekonomisk tillväxt behöver kommuner fortsätta satsa på gröna affärsmodeller och hållbara investeringar, vilket även stärker dess attraktivitet för företag och invånare.

Konsekvenser för Enköpings kommun:

Satsningar på digitalisering, automation och AI

Kommunen behöver satsa på digitalisering, automation och AI för att kunna dra nytta av fördelarna med tekniken – lägre kostnader och högre kvalitet.

Öka digital tillgänglighet

Fysisk tillgänglighet och tillgång till service behöver kompletteras med digital tillgänglighet för invånare och företag.

Stärka kommunens varumärke

Profilerar sig kommunen som en "hållbar kommun" kan det skapa tillväxt i form av fler invånare och företag.

Behov av diversifierade företag

I en global ekonomi är det en fördel om företag i kommunen är diversifierade, t.ex. olika branscher.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan vi öka takten av digitalisering, automation och AI i vår verksamhet?
- Hur kan vi använda digitalisering, automation och AI för att öka den kommunala servicen till våra invånare och företag?
- Hur kan vår verksamhet bidra till ett klimatneutralt Enköping 2030?
- Vilka företag vill vi locka till Enköping och varför? Ställer vi krav?

Läs mer:

[Världshandelsorganisationen \(WTO\)](#): Publikationer som WTO Trade Report och analyser om globala handelsflöden och skyddsåtgärder.

[OECD](#) erbjuder rapporter som undersöker globala ekonomiska utsikter och de förändringar som påverkar internationell handel.

[Utbildningsdepartementet](#) och [Myndigheten för yrkeshögskolan](#) har dokument och initiativ om utbildningsinsatser för att möta kompetensbehoven i en digitaliserad och globaliserad värld.

[World Economic Forum](#) publicerar rapporter om framtidens arbetsmarknad och nödvändiga kompetenser, som *Future of Jobs Report*.

[European Commission](#) har detaljerade dokument om digital omvandling i EU, särskilt gällande AI, molntjänster och bredbandsinfrastruktur.

[McKinsey Global Institute](#) och [Deloitte](#) publicerar analyser kring digital transformation inom näringslivet och dess påverkan på produktivitet

[Europeiska Miljöbyrån \(EEA\)](#) och [Naturvårdsverket](#) erbjuder detaljerade rapporter om hållbarhet och klimatpolitik, samt företagens roll i den gröna omställningen.

[Internationella energimyndigheten \(IEA\)](#) publicerar data och prognoser om övergången till förnybar energi och energieffektiviseringar inom olika sektorer.